

יג בתשובת הגאונים וכו'. כל מיקון זה כמנ הרא"ש נפ"ק דקידושין ונסוף נכורות: ומ"ש דמייתי אבוב בריה קמיה כהנא וכו'. אפי"ג דאפילו אנה בעיר אחרת שאין הנכור שם מלווה האז לפדותו מוס ל"א מכל מקום לכתחלה מלווה להצילו לפני הכהן כד שפרסם שאינו מנכר אלף על פדיון כן זה שהוא מונח לפניו ועל כן גם אמו של הנכור עומדת שם

הבן לאחר שלשים יום שאפילו הכי חייב בפדיונו (טו) אם יש לו לברך שהחיינו אם לאו. בתשובת הגאונים (ח) תיקון גאונים לסדורי מנהגא דפדיונא וברכתא דיליה הכי דמייתי אבוב בריה קמיה כהנא ומודע ליה לכהנא דבכור פטר רחם שימנאר נקימן שכ"א וכן כמנ הרא"ש נפ"ק דנכורות (פ"ט י"ד): ומ"ש ור"י היה מסתפק וכו'. ז"ל הרא"ש נפרק יש נכור (פ"ט ט) ר"י נסתפק אם מה הן אם האז מנכר שהחיינו מאן כיון שמוכר לערו או שמנכר מכל מקום כיון שזוכה לקיים מלווה מבן [בדק הביית] וכיון דספק הוא אין לברך וכן פסק מהרי"ק בשורש מ"ט [עד כאן]: בתשובת הגאונים תיקון גאונים לסדורי מנהגא דפדיונא וברכתא דיליה הכי דמייתי אבוב בריה קמיה כהנא וכו'. כל מיקון זה כמנ הרא"ש נפ"ק דקידושין (פ"ט מ"א) ונסוף נכורות (ה"ג פדיון הכן פ"ט ב) בשם הגאונים וכתב אחר כך ולא נהגו באשכנז ונזרפת שיערך הכהן נכרה זו ולא מנינו שמנכרים שום נכרה שלא הזכירה במשנה

דרכי משה

(ח) בהגהות מרדכי סוף פרק האשה שהלך (פ"ט קמ) וז"ל הא לך סדר הפדיון יש שנוהגים להשיג הנער בחיקו של כהן מתחלה קודם הברכה ויש שאינן נוהגין אלא בכל מקום שהילד הוא אבי הבן אומר לכהן בני פלוני הבכור אשר ילדה לי אשתי הרי לך שלך כי בני

פרישה

(יד) על פדיון הבן. ועיין מרישה: (טו) אם יש לו לברך שהחיינו אם לאו. כיון שזוכה לקיים המלווה ינכר או כיון דמדכר לערו לא ינכר. אשכ"ח (ה"ג פדיון נכור סימן א) ועיין גאורמ חיים ר"ש סימן רכ"ג והוא מהמגמל (מ"ט ט): דלס מת ויש לו ירושה לירש ינכר שהחיינו שאני הסס זוכה לירושה מה שאין כן כאן:

דרישה

הרי בנו פדוי והרי לדברי ש"ע דכתב גם ברישא דאמר על מנת נראין כסותרין זה את זה: ונראה דליישב סתירה זו הוסיף רמ"א וכתב שם ברישא בתגהתו ז"ל דעת הכהן היתה "מתחלה" שלא לקבלם על מנת "להחזיר" עכ"ל. לימדנו רמ"א בזה דמ"ש המחבר דלא יתן הוא לכהן "על מנת" להחזיר ואם עשה כן החזיר לו אין בנו פדוי דעל מנת דקאמר לאו דוקא הוא אלא אם אמר לו הישראל כן בפירוש לשון על מנת להחזיר מסתמא גם הכהן ארעא דהכי קבלו ממנו והוי בנו פדוי דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה. אלא דעת המחבר היה כזה דאם נראה מהגותן דלא היתה כוונתו למתנה גמורה אלא נותן לו ארעא שיחזירו לו והכהן בעל מנת קיבלם לא הוי בנו פדוי וכלשון הרמב"ם הג"ל. ח"ש רמ"א ז"ל דעת הכהן היתה מתחלה שלא לקבלם "על מנת" להחזיר ורצה לומר הן שלא אמר הנותן לשון על מנת הן שאמר אלא שנראה מהכהן שאינו מקבלו בתורת על מנת [דמהני] אלא כאילו אמר הריני נותן לך ותחזירם לי דלא מהני רבוב דוקא הרין הוא כמ"ש אמר על זה המחבר דאין בנו פדוי לאפוקי אם אמר לו לשון על מנת והוא קיבלם ארעא דהכי דבנו פדוי וכמו שסיים המחבר וגם רמ"א חזר ופירש שם סתימת דבריו הג"ל וכתב דדוקא שאמר על מנת וכו' כן נראה לי ביאור דברי ש"ע ודו"ק. ומה מוכח רהכל תלוי באמרו על מנת שהרי דקדוקו של רמ"א בהגהה ראשונה אינו אלא בקבלו בתורת על מנת ולא בלשון שאינו לשון מתנה וגם מלשון הרמב"ם והמחבר מוכח שם דאפי"ג דאמר בלשון נתינת כל שלא פירש דבריו לומר על מנת אין בנו פדוי ודו"ק לא]: [ג] על פדיון הבן. וכתב הריב"ש (בתשובה סימן קל"א)

הגהות והערות

ותחזירם לי לא הרי מתנה ואין בנו פדוי: לא] וכדבריו דדוקא באומר ע"מ כתבו הט"ז כאן סק"ז והש"ך ס"ק ח וכו"נ מביאור הגר"א ס"ק יד, ועוד: [ב] מ"ש וכי הרמב"ם נ"פ שכונתו לנוסח "פדיון בכור" (ולא פדיון הבן). אבל דאי שבלשון הברכה חלוקים הרמב"ם והטור שהרמב"ם פסק שמבין לפדות הבכור וכמ"ש לעיל והטור פוסק שמבין על פדיון בכור. וכדברי הטור כ"ה בכלבו (ה"ל פדיון הבן סימן צד): [ג] כתב מהרי"י קורקוס ומדברי רבינו (הרמב"ם וכו"ה בטור) נראה דשהחיינו מבין קודם שיתן המעות ליד כהן. אבל אחרים (א"ח ה"ל פדיון הבן סב) כתבו דשהחיינו בתר נתינת המעות מבין אותו: [ד] ובסדרכי הגיטא הרי הוא שלך: [ה] כ"ה בדפוס קניינסבורג ורצה לומר הגהות הסמ"ק מצור"ף. ובדפוס הגיטא הנהה צור כ"ר (שני מלים) ובד"ו ליתא כלל למילה זו, וכן אינו בחדושי המהרש"ל שהוא מקור הגהה זו: [ו] בסהר"י וי"ל סימן קפס מורכב רק על חול המתעד ושבת ע"ש. הגהה 10 על דברי המהרש"ל: [ז] וז"ל המהרש"ל אפילו מריח אב ואילך כשחל

או נתוספתה או נגמרה כי אחרי סידור רב אשי ורבינו לא מנינו שנחמדה ברכה מח) וגם ראשית הברכה אינו מנין אשר קדש עונר נמעי אמו אי קדושת בכור קאמר נפטר רחס מלה רחמנא. והרשב"א כתב בתשובה נח"א סימן ר' וסימן תשנ"ח מט) שהברכה זו מלא לר"ח בפירוש החומש נפ' שופטים והרשב"א כתב בתשובה [סימן קל"א] שיש נוסחאות שכתוב בברכה זו אבי אומר בני זה בכורי וראשית אונן ראוי ליתול פי שנים וכתב הרמב"ן

(ה' נדורות פנ:) דלא דייקא הדין נוסחא כיון דליכא בכור לכהן ואינו בכור לנחלה וכו' ור"ח נ' כתב אבי אומר זה בני בכורי ואני מוזהר לפדותו שנאמר (שמות יג יג) וכל בכור אדם צנויך תפדה וגו' ואחר כך כתב הרשב"א אמנם בספר יורה דעה כתוב ח"ל כתב הרא"ש ולא נהגו

באשכנז ובצרפת שינרן הכהן ברכה וכו': כתוב בהגהות סמ"ק (סי' רמה הגהות הר"ף א) רגילין העולם בבכור אדם לתם הנכור עד הכהן ומיהו אין לרין דלפילו בעיר אחרת שאין הנכור שם יכול לפדותו עכ"ל. מלאמי כתוב אס אין ננו אללו יאמר פלוני בני אשר ילדה לי אשמי בכור הוא מאמו יהא שלך בכל מקום שהוא. כתב בתרומת הדשן (סימן רסח) שיש לעשות סעודה לפדיון הבן ושכן היו נוהגים בימי הגמרא וכתב שיש נוהגים לומר שהשמה נמעותו ויש מקומות שהיו נוהגים שלא לאמרו וישנ מנהג הנוהגים שלא לאמרו והכל ט (סי' עה מה) כתב ד"ש לאמרו (ט). והרשב"א כתב בתשובה [מ"א סי' קצ"ט] שלעשות סעודה על מצוה זו אינו תלוי אלא בהרצנת הלב אם רוצה לעשות נא):

דרכי משה

זה תחת זה זה חילוף זה זה מחולל על זה יצא זה לכהן ויכנס הבן הזה לחיים מגן וליראת שמים וכ"כ שם סי' תשנ"ט ובכל בו (ט ע"ג). ולא ראיתי נוהגין כן. בפסקי מהרא"י (ח"ב) סי' רל"ה כתב דאף אם אינו רוצה לפדות בנו אלא להניחו לכהן אינו יוצא בכך אלא צריך לפדותו עכ"ל: (אמר המגיה בטורים הקודמים שגו בזה להדפיס כאן הגהות הבר"ה בחשבם כי גם אלה דברי הר"מ ע"כ אנכי העדרתיים פה והצגתי כל אחד לבדנה במקומה הראוי לו): (ט) וכ"ה במרדכי סוף האשה שהלך (סי' קנז) בהגהות בשם מוהר"ם נב). אמנם בח"ה סי' רס"ח כתב דבני ריינו"ס נוהגין לברך שהשמה כמעטו ובני אוסטרייך אין נוהגין לברך ואלו ואלו יש להן על מה שיסמוכו עכ"ל ומהר"ו כתב סי' קפ"ט לברך ואבודרהם (השער החשיעי ברכת מילה) כתב שלא לברך ומהר"ל (ה' פדיון הבן פה). כתב עושים סעודה אחר הפדיון ונותן מיד אחר הפדיון לכהן לשתות וגם לאבי הבן ובתשובת בר ששת סי' קל"א האריך בדין ברכת הפדיון ומשמע שם גן דאין האב יכול לפדות ע"י שליח וכן ב"ד אין פדיון אותו וע"ש נד):

פרישה

(טו) ולישיי"יה כהנא מאי בעית טפי וכו'. ואס האז היה רוצה להניח הנכור אלל הכהן אינו יוצא אלא חייב לפדותו. רמ"א (סי' כסס) פסקי מהרא"י סימן קל"ה):

דרישה

ליתן כל הפדיון משלם ומתנים עם הכהן לקבל דבר מועט ואינו יוצאין ידי חובתן. מנחם בן ה"ר פינחס מ"ץ. מורי ורבי (בביאורו לטור): ובתרוסת הרשן (סי' רס"ח) [רס"ט] כתב שבסעודה זו היו נוהגין בה גם בזמן התלמוד וכו' עיין שם שהרי בפרק מרובה (כ"ג פ.) אמרין רב ושמואל ורב אסי אקלעו לבי שבוט הבן ואמרי לה לבי ישוע הבן ופרשיי משה היה עושים לפדיון הבן וכתבו שם התוספות (ריה לבי ישוע) וכן פירש בערוך (ערך שבע). ור"ח פירש שהיו רגילין לעשות סעודה שנולד זכר על שנושע ונמלט ממעי אמו ואחד מהגדולים הוכיח משם דסעודות מצוה ניהו לפרשיי כדאית לי ולפר"ח כדאית ליה גם לא פליגי אהרדי בענין עשיית הסעודה אלא בפירוש ישוע הבן מדאיקלע רב להתם דהא אמרין בפרק גיד הנשה (חולין צה.) דרב לא היה מתהני מסעודת הרשות והיה רוצה לומר דמה שאנו נוהגין עכשיו לאחר שנולד הזכר נכנסים לשם לטעום כלילי שבת סמוך ללידה היא סעודת מצוה והיינו אותה סעודה דפר"ח וקבעה כלילי שבת בשעה שהכל מצויין בבתיהן עכ"ל מהרא"י עיין שם. ואני כתבתי בדרשתי סמך לסעודה שעושים כלילי שבת וקורין לו זכר ובשבת שחרית הולכין אצל היולדת שהוא נגד זכור (שמה כ ח) ושמו"ר (ברביס ה יב) וראיה ממדרש (תנחומא אמור אות יב) והביאהו עקידת יצחק בפרשת אמור (סוף שער סי' ד' ימים יהיה תחת אמו וכו' וייקרא ככ כז) עד אין קרבן בלא שבת וכו' עיין שם:

הגהות והערות

(וסי' תשנח) שכנה"ג. וכדפוסים המצויים שולכה הגהה זו ללשון הכ"י: נ' וז"ל הריב"ש "ור"ח ז"ל כתב בפירוש התורה שלו אביו אומר וכו'". ועיי"ש עוד שכתב מדוע תקנו ברכה לכהן רק בפדיון הבן ולא בשאר מתנות כהונה: נא) וסי"ם שם ומי שעושה ויש לו נפש רחבה תבא עליו ברכה. ועיין בביאור הגר"א סי' טו שציין מקור לסעודה זו וע"ע בדרישה כאן: נב) הקטע "וכ"ה במרדכי עד כשם מוהר"ם" נוסף במהדורותינו והוא עפ"י הדי"מ הארוך: נג) הדי"מ דייק בלשונו שכתב "ומשמע שם" דכבר כתב ה"טו בס"ק ח שהשואל בריב"ש שאל למה כתב הרמב"ם בנוסח פדיון הבן על וכו' כיון דמצות פדיון עיקרה על האב אלא דמדויקא דפרה תפרה ילפינן וסודה את עצמו אבל ע"י שליח או ע"י ב"ד לית לן והריב"ש בתשובתו לא התייחס לזה רק השיב לו תירין אחר על נוסח על ומכיון שהריב"ש לא סתר את דברי השואל משמע דניחא ליה בכך: נד) האחרונים תמהו על דבריו אלו דמאי

בכות להקל (על אף שלרשב"א מברך והרא"ש מסתפק) וגם הרמ"א בסעיף יב פסק שאין לברך וכמש"כ כאן בבדק הבית בשם מהר"ק וע"ע בפרישה כאן אות יג: מג) וברשב"א בסיומן רי ובסיומן תשנט "לחיים לתורה וליראת שמים" ובכלבו (דף ס ע"ג) "ויכנס הבן לתורה לחופה ולמעשים טובים": מד) ב"ה ברפורי דר"ו ובמהרש"ל הגירסא "יוקונטין" (עם שני ויון) ובדפוס קניגסברג הגירסא "קוניטין": מה) עיין שו"ת מהר"י ברונא סימן קכא ד"ה ונוהגים. הגהה על המהרש"ל מספר 5: מו) במהרש"ל הגירסא כאן ולקמן בסמוך זהו ור"ל זהוב: מז) "רוב הגאונים". לשון מהרש"ל: מח) וסידור בפ"ק דכתובות סימן טו ניחא ליה לרבינו לברוכי ברכת בתולים הואיל ואפשר שהיא מתקנת הגאונים וצ"ע. מעדני וי"ט אות ח: מט) בכ"י דפיר' ודפוס דיהרפורט הגירסא "והרא"ש כתב בתשובה" ובח"ה שם אות יד הוגה ט"ס הוא וצ"ל והרשב"א כתב בתשובה והוא בח"ה סי' ר

ומ"ש והדר פזו לכהנא כסא דחברא וכו'. הטעם הוא כמ"ש המדברי ביומא (פי' משא) דנכחא אשר קדש ידו מנען מנכרס על הסע לפי שאין אומרים שיהא אלא על היין והכי נמי נכרס וזו מנכרין על הסע מטעם זה ומה שהקשה הרא"ש על חלול הכנה אשר קדש עובר במעי אמו או קדושת הכסא קאמר נפטר רחם מלה רמזתא עכ"ל נראה ודאי דעל קדושת העובר אפילו אינו נכור קאמר שקדשו ללמדו כל המורה כולה במעי אמו ונר דולק על ראשו וכו' כדליתא בפ' המפלת (נהל' ז'): וב"ש ונפח בו נשמה וכו'

וא אין הבכור ראוי לפדיון עד שיעברו עליו יום. פשוט נמשנה פרק יט נטור (מט.) נח: וב"ש ואחר יום יפדנו מיד וכו'. כן כתב הרא"ש נקוף נכורות (סס) משום דכתיב (שמות יט ז) ושמרתם את המלות אס

סלעים בפורקניה. (ח) ובהדי דיהיב להו בידיה מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן ושהחיינו (יט) והדר מזוג לכהנא כסא דחברא ומייתי אסא ומברך בורא פרי הגפן ובורא עצי בשמים ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדש עובר במעי אמו ולארכבעים יום חלק אבריו מאתים וארכבעים ושמונה אברים שיש בו ונפח בו נשמה

וזימן לו שני בלאכי השרת לשמרו וכו'. נראה דשמירה זו היא שלא יכנס לכה"ר עובר נטורו במעי אמו כדי שחפנאס המורה והמלוה נלכו ונפחו בכל רמ"ח אברים כי על ק מלמדים אופו כל המורה במעי אמו שמהל לקדושת המורה והמלוה דין קדמה לכה"ר שהרי אין הלה"ר נכנס נלכו אלא משנה שנפטר ללאח לארץ העולם וכמו שדרשו (ירושלמי ברכות פ"ג ה"ה) מנערו כפי (בראשית ה ט) משנה שנפטר וכו' חסו לפסח חטאת רוק (סס ז ד) לפסח דלמי נטמי האשה הלה"ר רוק ליכנס נלכס משנה שנפטר ולזה שומרים אותו כי מלאכי השמים שלא יכנס הלה"ר נטורו במעי אמו כד"ל (פיהלס נה ד) וזו רשעים מרחס פנו מנען דוכי כוכ: יא אין הבכור ראוי לפדיון עד שיעברו עליו יום ואחר יום יפדנו מיד שלא ישהה המצוה. משנה ומימי לה סוף פרק

כדכתיב (בראשית ב ז) ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה עור ובשר הליכשו ובעצמות וגידים סככו כדכתיב (איוב י יא) עור ובשר תלבישני ועצמות וגידים תסוככני (יט) וצוה לו מאכל ומשתה (כ) וזימן לו שני מלאכי השרת לשמרו במעי אמו דכתיב (שם פסוק יב) חיים וחסד עשית עמדי ופקודתך שמרה רוחי (כא) אביו אומר זה בני בכור ואמו אומרת זה בני בכור (נח) שבו פתח הקב"ה דלתי בטני חמש סלעים נתחייבנו ליתן לכהן בפדיונו כדכתיב (בסדר רי טז) ופדיוו מבן חדש תפדה בערך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא (ט) וכתיב (שם שם טו) אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה הטמאה תפדה כשם שזכה בכור זה לפדיון כן יזכהו האל לתורה ולחופה ולמעשים טובים ברוך אתה ה' מקדש בכורי ישראל לפדיונו. ומברך הכהן את הבן ומחזירו לאביו ולאמו וכי פריק איהו לנפשיה מברך על פדיון בכור. וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל ולא נהגו באשכנז ובצרפת שיברך הכהן ברכה זו (י) שלא מצינו שמברכין שום ברכה שלא הוזכרה במשנה או בתוספתא או בגמרא כי אחרי סידור רב אשי ורבינא לא נתחדשה שום ברכה. ועוד למה יברך הכהן ואינו עושה שום מצוה אלא מקבל מתנות כהונה ותחלת הברכה קשה לי אשר קדש עובר במעי אמו אי קדושת הבכור קאמר בפטר רחם תלה רחמנא עד כאן: יא אין הבכור ראוי לפדיון (כ) עד שיעברו עליו יום. ואחר לי יום יפדנו מיד

פרישה

זה בני בכורי שבו פתח הקדוש ברוך הוא דלתי בשני. ממלן סמך לשאל נס אס הק אס לא הפילה וכן רשמי טהגין: (כ) עד שיעברו עליו יום. דכתיב הלא (מנעני י ט) ופדיוו מבן חדש תפדה וכתיב (סס ז ט) פקדו כל נכור וכו' מן חדש ומעלה ומעלה משמע לאמר שלשים: (כ) ואחר יום יפדנו מיד. כדכתיב ושמרתם את המלות אס נלכס מלכו לידך אל תמחלנה שלא ישהה המלוה (ז):

(ח) ובהדי דיהיב להו וכו'. כן נרין לומר: (יט) והדר פזוג לכהנא כסא דחברא ומייתי אסא. ונס אלו נטוגין נכוס של ברכה למ לנכין עליו טרף פרי הגפן או שהכל מהר"ל (ה' מרין הק) מורי ורבי (נפלאו) (יט) וצוה לו באכיל ומשתה. לית זה מדכתיב סיס וסמך עשית עמדי: (כ) וזימן לו שני בלאכי השרת וכו'. מדכתיב ופקודתך שמרה רוחי: (כא) אביו אומר זה בני בכורי ואמו אומרת

הגדוה הגדוה

[1] לאו סתן טעמא נלמד סמין הרא"ש שהרי מלני ברכה דס נמוליס שלא סכרה נמשנה ונמספמא ונממא אלא שהיא תיקון נלמיס אפילו הכי כמנה הרא"ש (בטעם פ"ג ס' טו) ולא פערע עליה אלא לאשר קדושת סמין ולפילו סימא דלחך סיממא נלמד סמין הרא"ש לא קדושת מנכרס נמוליס שלא הוקשה להרא"ש אלא דוקא נכרסס פדיון סק סכנו מנכין אבי סק ופלו מול ספדין אכל על סכסן כיון שפטי מלנה הפועלת פלו סין לנכין בכה שלא מלני נמלמד אכל ברכה דס נמוליס שאין סס שוס ברכה אחרת שפיר דמי לנכרס אפ"פ שלא סכרסה נמלמד (שירי נכנס הגדולה (הגדוה אה ז') ועין ספ"ז נלמיס סימן מ"ז א"ק ז':

הגדוה והערות

שנת פדיון הבן מכל התורה כולה ששלחו של אדם כמותו ואכן כתבו שאין משמעות הרבי"ש כן. (עין בט"ו ובשי"ן סק"א ובנקודות הכסף ובביאור הגר"א ס"ק יז). והתחת דעת (הובא בשו"ת חמדת שלמה חיו"ד ס' לב) כתב שכותב הרבי"ש והרמ"א היא ששליח אינו יכול לפדותו מכספי עצמו דדוקא בקדושין מהני אם אחר נתון מצוה מהני מרין עבר כנעני אבל לא בפדיון והדבריו כתב החת"ם חיו"ד ס' קצו. הוד אליהו (שאלה גא) מפרש את דברי הרמ"א כשדעתם שלא מתעילה שליחות בפדיון הבן והביא לזה ראיה משי"ס (קדושין כט:) ועיין בערוך השלחן (פ"ג ז) שדחה ראייתו זו. והערות השולחן (כס"ג ז) כתב שטעמו של הרמ"א הוא וכל מצוה שהתורה הקפידה שהאדם יעשה אותה אין ביכולתו לעשותה צ"י שליח ורומי דהפחת הבעל דדרשינן (בגדלים ע"ב:) אישה יקימנו ואישה יפדנו ולא השליח וה"ז כתיב הלא יוכל בכור ביון תפדה דדרשינן ואתה ולא שליח וכתב עוד (בסעיף ז) כתיב כתיב חשוא כל בכור ביון תפדה ולא יראו פני ריקס הקישה התורה פדיון הבן לראיית פנים וכנס שראיית פנים בעזרה א"א לקיימה צ"י שליח היה בפדיון הבן. והנה בבכורות דף ג. במעשה רוב אשי ורב אהא מבורא שאפשר לפדות צ"י שליח וכבר עבר צ"י הרי"ט אלגזי פ"ח אות טס (הראשון) והרש"ש שם. ואי נימא

שכותב הרי"ט כפשוטו יקשה עליו מסוגיא זו אבל אם כוונת הרמ"א ששליחות אינה מתעילה מכספי עצמו וכחבנת החות דעת והחת"ם, לא יקשה מגפרא זו: (ג) כ"ה הגידסא כרוכ דרופי הטור וכ"ה ברא"ש. כבוד שכדפריי בית וברפוס וילנא דהירגפורט הגידסא כאן ואמו אומרת זה בני בכורי (בתוספת י"ד). ובכתי"י פריז ולונדון הגידסא אביו אומר זה בני בכורי ואמו אומרת זה בני בכורי (וכ"ה בדפוס קניגסברג) וגידסא זו צ"ע ופדיון הבן כפטר רחם הלא רחמנא ואף אם אינו בכור לאביו חייב בפדיון אם הוא בכור לאמו: (ט) בדפוסים עתיקים ובדפוסים ראשונים ובדפוס דהירגפורט הגידסא עשרים גרא השקל. ובכתי"י רופס דהירגפורט אות יב הגיה רצ"ל עשרים גרא הוא. ובדפוסים מאוחרים שולבה הגהה זו לשון הטור. יש לעיין שכתי"י פריז הגידסא עשרים גרא הוא. אבל כתי"י ולונדון הגידסא עשרים גרא השקל: (י) בכל דפוסים הפרישה, באות כד הגידסא ישלא ישהה הפדוה ואם טולד טריפות תוך לי יום וכו'. ונראה דמיס שוקטע ישלא ישהה הפדוה הוא סיס והכור הקדש ואת כד הגידסא ישלא ישהה הפדוה הוא של פדיון הבן מצינו בראשונים ובתוספתא מספר שיטות א) הבית בתשובות ס"י קנה והשי"ך כאן כתיב יב ריש פסקי שאם לא יוכל לפדות כיום

נאח מזה לידך אל תחמינה (מילתא סט) וכן משמע בסוף פרק קמא דבכורות (יג). וכמו בתרומת הדשן [סימן רס"ט] שאם חל יום ל"א להיות בשנת אין פדיון איתו בשנת אלא ימתינו עד יום א' בשנת (י):

קמא דבכורות (סוף דף י"ג) הערכין בשעתן ופדיון הבן אחר שלשים יום והכי מוכח בפרק יש בכור (דף מ"ט). נמשנה ובגמרא דאין לפדות הבן ביום שלשים וכן כתב הרמב"ם (פ"ח ה"ו) ח"ל ואימתי יתחייב בפדיון משישלים ל' יום שנאמר (במדבר י"ט) ופדיוו מן חודש

יב ואם נולד לו טרפות בתוך י" יום אין האב חייב

שלא ישהה המצוה (ט): יב (כד) ואם נולד לו טריפות בתוך ל' יום אין האב חייב לפדותו אפילו חי זמן ארוך (סא) (כה) לפיכך אם מת אפילו ביום ל' אין צריך לפדותו. (טו) ואם קיבל

פדותו וכו'. בפרק קמא דבבא קמא (י"א): אמר עולא אמר ר' אלעזר בכור שנטרף בתוך ל' יום אין פדיון איתו וכן פני רמי בר חמא

מחוק שנאמר (במדבר י"ט) פדה חפדה יכול אפילו נטרף בתוך ל' יום תלמוד לומר אך חלק ופירש"י שנטרף שנהרג והקשו עליו התוספות (ד"ה בכור) ופירשו בשם ר"ת דנטרף היינו שנעשה טרפה וכן פירש הרא"ש (כ"ק פ"א ט"ז י"ג) ואפילו חי זמן גדול לאחר ל' יום אין האב חייב לפדותו ואפילו למ"ד טרפה היה דגירת הכמזב הוא דחייב אך חלק וכן כתב הרמב"ם (הל' בכורים פ"ח ה"ו) דנטרף היינו שנעשה טריפה: לפיכך אם מת אפילו ביום שלשים אין צריך לפדותו. ארישא דמילתא קאי שכתב אין הבכור ראוי לפדיון עד שיעברו עליו ל' יום: ומ"ש ואם קיבל הכהן המעוה צריך להחזירם. פלוגמא דרבי עקיבא ורבנן בפרק יש בכור (מט.) ופסק רבנן וכן פסק הרמב"ם (סז):

קמא דבכורות (פמ"ח דף י"ג) דמשלשים יום וחילק עובר עליו אם עד יום השנת אז אין לפדותו ביום ו' ושיהיה מחנה ואומר שיחול הפדיון לאחר ל' דכיון שאין עכשיו שעת פדיון הנכרות הן לבטלה שלו אלא כיון שלא הגיע זמנו עד השנת פדיון איתו ביום א' שהוא ל"ב שלו ודלא כמהר"ם לוריא בשו"ת סימן ו' שכתב דפדיון איתו ביום ו' שהוא יום ל' דפסק דלעולם פדיון איתו ביום ל"ב שלו וכן נמשך במהרי"ל (הל' פדיון הבן פ"ה ג"ה) ע"ש מרדכי הגדול וכן פסק בש"ע (פ"ח ה"א). ולפי ענין דעמי נראה דאיתו נכון וכו' אלא יש לחלק בין אם הגיע הבן ביום ו' והשכמה לבן חודש שהוא כ"ט י"ב משנ"ג או יפדהו ביום ו' לאחר שכבר הוא מן חודש ומעלה ואם לא הגיע מן חודש ומעלה עד הגיע השנת אז פדיון איתו ביום א' והארכתי במשנה (פ"י קה) כמ"ד לנאר כל זה באריכות גדולות ושך פסק הר"א ממין בספר יראים (פ"י שג):

דרבנן נמשנה פרק יש בכור (דף מ"ט). המה ביום שלשים כיום שלפניו קאמר בגמרא דגמרו חדש חדש ממדנר (במדבר ג טו) מה המה ומעלה אף הכא נמי ומעלה א"כ לא צריך אלא ששלמו לבן חודש שלם דאיתו אלא כ"ט י"ב משנ"ג ואח"כ יתחייב בפדיון. ופמ"ק דכתב יום שלשים ואחד מילתא דפסיקא נקט דאיתו ביום שלשים גופיה צריך לדקדק אם הוא מן חודש ומעלה אם לא ושמה יטעה בחשבוני ומשום הכי יפדנו ביום ל"א דלא אחא ליד עעוה ולפי זה אם חל ל"א בשנת חזין אם נולד הבן בתחלת ליל ה' כבר הוא ביום ו' מן חודש ומעלה שעה ז' או ג' על היום אז פדיון איתו ביום ו' ומכרין הנכרות ועושין הסעודה דכבר הגיע זמן חיוב פדיון כיון שהוא מן חודש ומעלה ומזה מן המוכר קא עביד דאיתו עובר על חיוב זמן פדיון כל עיקר וכדקאמר רב ששם בסוף פרק

לא פדהו אכל אם נולד בסוף יום ה' דלא הגיע מן חודש ומעלה ודלא פדיון לאחר ל' דכיון שאין עכשיו שעת פדיון הנכרות הן לבטלה שלו אלא כיון שלא הגיע זמנו עד השנת פדיון איתו ביום א' שהוא ל"ב שלו ודלא כמהר"ם לוריא בשו"ת סימן ו' שכתב דפדיון איתו ביום ו' שהוא יום ל' דפסק דלעולם פדיון איתו ביום ל"ב שלו וכן נמשך במהרי"ל (הל' פדיון הבן פ"ה ג"ה) ע"ש מרדכי הגדול וכן פסק בש"ע (פ"ח ה"א). ולפי ענין דעמי נראה דאיתו נכון וכו' אלא יש לחלק בין אם הגיע הבן ביום ו' והשכמה לבן חודש שהוא כ"ט י"ב משנ"ג או יפדהו ביום ו' לאחר שכבר הוא מן חודש ומעלה ואם לא הגיע מן חודש ומעלה עד הגיע השנת אז פדיון איתו ביום א' והארכתי במשנה (פ"י קה) כמ"ד לנאר כל זה באריכות גדולות ושך פסק הר"א ממין בספר יראים (פ"י שג):

מו ואם נולד לו טריפות בתוך י" יום וכו'. בפרק ג' דמנחות (דף ל"ז). ופרק קמא דכ"ק (דף י"א): לפי פ"ח וכן פירש הרא"ש והרמב"ם דלא כפרש"י ועיין לעיל (פ"י ד) בתחלת סימן זה אלא יש לו ד' ראשים: מו ומ"ש לפיכך אם מת וכו'. ארישא דמילתא קאי שכתב אין הבכור ראוי לפדיון עד שיעברו עליו ל' יום וה"א בפרק יש בכור (דף מ"ט):

דרכי משה

(י) וכן כתב בפסקיו סימן רל"ג וסימן רל"ד וכ"כ מהרי"ו סימן קפ"ט עוד כתב שם ח"ל מצאתי בספר המצות מצורך בהגהה דאין עושין פדיון הבן בחול המועד ע"ל אמנם התוספות פ"ק דמועד קטן (ח: ד"ה מפני) כתבו דשרי:

פרישה

(כד) ואם נולד לו טריפות בתוך שלשים יום אין האב חייב לפדותו אפילו חי זמן ארוך לפיכך וכו'. גירסא זו כמנה בני והוא מדינה דגמרא ודברי התוספות והרא"ש והרמב"ם עיין שם שכתב דאפילו למ"ד (טולין מב) טריפה היה מכל מקום גזירת הכתוב הוא (דאין האב חייב לפדותו. עד כאן הגמיה) דלכתיב אך פדה חפדה אך חלק: (כה) לפיכך אם מת אפילו ביום י" וכו'. ארישא קאי דאין

הגהות והערות

ל"א כיון שהוא שבת או יום טוב יכול לפדות אחר עובר כ"ט ימים י"ב שעות ותשציג חלקים וכדבריהם כתבו האשכול בהל' פדיון הבן סי' מא בשם יש מי שאומר והיראים בסימן קמ [שנג] וטעמם מרכתיב חדש וכל חודש בחדש לבנה קמיייר שהוא כ"ט ימים י"ב שעות ותשציג חלקים, ומהר"א בחורשו כאן משמע שפסק כמותם. (ב) המ"א בהל' שבת סימן שלט סק"ח טובר שאפשר לפדות רק שיעור יום ל"א ולא סגי בשיעור הניל וטעמו דבכורות מט. דרשינן מרכתיב בפרשת במדבר מן חודש ומעלה וזמרי פדיון הבן ממדבר ומה החם למעלה מחדש אף כאן למעלה מחדש והאי למעלה שצריך להוסיף על השעור הניל ולפדותו ביום ל"א, וכשיטתו כ"ה בספר האשכול במסקנתו וסברתו דבכל מקום דכתב חדש אמרינן דמונין חדש לימים ולא לשעות כדאיתא במגילה ה: וכתב שעל חודש שהוא כ"ט יום חצי יש להוסיף ולמלאות ליום שלם. מלשון המ"א והאשכול משמע שאם נולד בסוף היום, ויום ל"א יכנס לפני מלאות כ"ט יום חצי יש לפדות רק בהכנס יום ל"ב, ברם הערוך השלחן בסעיף מג כתב בפשטות שאם נולד בסוף היום אפשר לפדותו בהכנס יום ל"א על אף שלא עבר כ"ט יום חצי. (וגם החת"ס בשבת דף עליון שם שאין לחכות עד תחלת יום ל"ב).

ועיין בשער הציון סי' תקסח סק"ד שהכריע בפשיטות שצריך לחכות עד מלאות כ"ט וחצי יום. ועיין בערוך השלחן בסעי' מה שהוכיח ששיטתו של המג"א היא שיטת הרמב"ם וכן הוכיח הנחל אשכול אות ג מרמב"ם אחר וגם המ"ב בסימן שלט ס"ק יב הכריע כמג"א וכ"ה בשו"ע הרב ובבב"י יוסף. ג) שיטת החת"ס בשבת דף קלו שיש לחכות שלשים יום מעת לעת ואם נולד בצהרי היום יש לחכות עד עובר שלשים יום מעת לעת (וגם בספר בכור דל כ"כ וטוען שזוהי שיטתו של המ"א). ד) שיטת רבינו גרשום בבכורות מט שבעינן ל' יום ומחצה וטעמו דחדש הוי כ"ט יום וחצי וכתבי ומעלה משמע שיש להוסיף יום אחד לכן בעינן ל' יום ומחצה: [נט] בדפוס וארי אל חגי'ארא המלים "שלא ישהה המצוה אינם: [ס] כבואר מהרא"ש שהפודה אחר ל' יום אינו עובר כל יום כעשה כשם שעובר במילה. והכלבו כתב (בריש סימן צד) "ואמרו ח"ל שאם עברו שלשים יום ולא פדאו חייב להוסיף חומש": [סא] הקפסע יואם נולד לו טריפות וכו' עד אפילו חי זמן ארוך" אינו בדפוס פי"ב די שאקו ובכתי"י פרו ולתודק. בטור שבדפוס פרישה הוא בסוגריים ומשמע שהיא הוספה מאוחרת, בדפוס וארי אל חגי'ארא הוא טובא בשינוי קטן שגורס "אפילו חי זמן גדול":

סימן רסט

שאלה: יום ל"א של בן בכור שכאוחו יום פודין אותו אם חל בשבת היאך יעשו, צריכים להמתין בפדיון עד אחד בשבת או, אם יש תקנה שיהא נפרדה בשבת.

תשובה: יראה דאין למצוא תקנה שיהא נפרדה בשבת, ואע"ג דיכול לפדות (ובכלי) [בכלין] כסף או בשאר שוה כסף ה' סלעים בדבר שמותר לטלטל בשבת, דאין צריך לפדות דווקא במעות, ואפי' אם היה בא לפדותו במעות היה תקנה בדבר, כגון שיתן לכהן המעות בע"ש כדי שיהא פדוי בהן לאחד בשבת. וכה"ג מהני שפיר והכי מסקינן בהדיא פרק יש בכור (בכורות מט, א), דבין לרב ובין לשמואל אם פדאו בתוך שלשים במעות כדי שיהא פדוי בהן לאחר שלשים ולא נתאכלו המעות בנו פדוי בהן. מכל מקום נראה דלאו שפיר למיעבד כהני תרי גווני, דאי בא לפדות בכלי כסף או שוה כסף בשבת גופיה דומה למקח וממכר, ונראה הדברים דטפי איכא למיגזר בהכי ממאי דגזרו רבנן דאין מקדישין ואין מעריכין ביו"ט ואצ"ל בשבת משום גזירה דמקח וממכר כדאיתא בהדיא פ' בתרא דביצה (לז, א). ולפי מה שכתבו הגאונים² סדר הפדיון דשואל הכהן מאי בעית טפי כנך בכורך או ה' סלעים, כל כה"ג דמאי טובא לקניין ומכירה.

ובאיך גוונא נמי שיתן המעות לכהן בע"ש כדמבואר לעיל, גם בזה יש גמגום דהיאך יעשה עם הברכות שצריך לברך וגם עם הסעודה שרגילין לעשות בשעת הפדיון³. כמו שמצאתי הועתק מספר פרנס⁴ שנוהגים לעשות סעודה לפרסומי מצות⁵. וכן מוכח מן התלמוד דאפי' בימיהם היו נוהגים לעשות סעודה לפדיון הבן, כדאיתא פ' מרובה (ב"ק פ, א) רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי שבוע הבן ואמרי לה לבי ישוע הבן ופרש"י ישוע הבן משתה היו עושין לפדיון הבן, וכתבו שם התוס'⁶ וכן פ"י בערוך⁷ ישוע הבן פדיון הבן. ואע"ג דמפרשי אינהו בשם ר"ח⁸ דהיו רגילין לעשות סעודה כשנולד זכר על שנושע ונמלט ממעי אמו, מ"מ בהא לא פליגי ארש"י⁹ שהיו רגילין לעשות סעודה לפדיון הבן. ואחד מהגדולים¹⁰ הוכיח משם דסעודת מצוה היא לרש"י כדאית ליה ולפר"ח כדאית ליה מדאיקלע

רב להתם דהא אמרינן פ' גיד הנשה (חולין צה, ב) דרב לא הוי מתהני מסעודת הרשות, והיה רוצ"ל דמה שאנו נוהגים עכשיו לאחר שנולד זכר נכנסין לשם לטעום כליל שבת הסמוך ללידה דהיא סעודת מצוה¹¹, והיינו אותה סעודה דפר"ח וקבעה בלילי שבת בשעת שהכל מצויין בבתיהם. וכיון דסעודת מצוה הוא דפדיית הבן כמו שביארתי, בנ"ד אימתי יעשנה אם בשעה שיתן לכהן ה' סלעים נראה דלא יתכן, דהא אכתי אין בנו פדוי ולא מלאו לו שלשים יום. ואע"ג דסבר רב (בכורות מט, א) דכיון דא"ל כדי שיהיה פדוי לאחר שלשים יום בנו פדוי אפילו אם יתאכלו המעות, ופסק הרמב"ם¹² וכן סמ"ג¹³ וסמ"ק¹⁴ כוותיה, וכן פסק באשירי¹⁵ דהלכה כוותיה דרב באיסורי לגבי דשמואל. התוס' פ' מרובה¹⁶ בסוגיא דהרשאה פסקו בפשיטות כשמואל דאם יתאכלו המעות אין בנו פדוי, וכן פסק בא"ז¹⁷ וברוב ספרים התם פ' יש בכור גרסינן (בכורות מט, א) ואע"ג דקי"ל דכל היכא דפליגי רב ושמואל הלכה כרב באיסורי וכשמואל בדינא הכא הילכתא כשמואל¹⁸.

ונראה דהתוס'¹⁹ התם אית להו גירסא זו, ואשירי ע"כ לא גריס לה. וצ"ע דבריש מס' נדה גבי וסתות דאורייתא או דרבנן כתב אשירי גופיה²⁰ דקי"ל כרב באיסורי כדאיתא פ' יש בכור, ולא אשכחן בשום דוכתא פ' יש בכור דפליגי רב ושמואל אלא בהא דלעיל, ותוספות במס' נידה²¹ התם נמי מייתי מפ' יש בכור דקי"ל הלכה כרב באיסורי, אלמא גרסינן לה הא דלעיל. וכיון דקי"ל כשמואל א"כ אכתי אינו פדוי דשמואל יתאכלו המעות²², והאיך יעשו סעודה לפרנס המצוה בעוד שאין בנו פדוי. ואם יעשו הסעודה בשבת שכבר פדוי הוא אם לא נתאכלו המעות, מאן נימא לן דאיכא פרסומא כה"ג, שאין רואין הפדיון בשעת הסעודה²³, ותו דהיאך יעשה עם הברכות דברכת פדיון ושהחיינו, אם יברך בע"ש בשעת נתנית המעות אכתי אין בנו פדוי לשמואל, וגם לרב אכתי לא מחייב לפדותו והיאך יברך וציונו ובפלוגתא דרב ושמואל אינו אלא בדיעבד אי פדוי או לאו. ובשבת אין ראוי לברך דלאו מידי קעביד השתא וממילא הבן פדוי ככניסת שבת שהוא יום ל"א כל כמה דלא נתאכלו המעות²⁴, ולהכי עדיף טפי למינטרה

סי' רסט: 1. שו"ע (סי' ש"ה ס"יא) ועש"ך (סקי"ב), ולענין חל ביום א' דרי"ה ע"י נוב"י (תנינא יו"ד סי' קפ"ו) וע"י כתשו' מהרא"ן חיים (סי' ע"ט) שהביא ש"ך שם. ולענין חל ביו"ט שני ש"ג ע"י תשו' גבעת שמואל (סי' נ"ג) וחת"ס (חור"מ סי' ז'). 2. ע"י תשו"ג שע"ת סי' מ"ו. 3. רמ"א (סי' ש"ה ס"י). 4. סי' רצ"ח. 5. וכ"כ בהגמ"ר יבמות (סי' קצ"ו) בשם מהר"ם. 6. ד"ה לבי, וע"י תוס' מו"ק (ח, ב ד"ה מפני). 7. ערך ישוע. 8. ע"י שיטות קדמונים שם. 9. ב"ק שם ד"ה ישוע הבן. 10. ע"י מהרי"ל הלכ' פדיוה"ב (עמ' סח, א). 11. רמ"א (סי' רס"ה ס"ב) ועט"ו (סקי"ג) סמך לזה ממדיר פ' אמור (פרשה כ"ז) וע"י דרישה שם. 12. פ"יא מבכורים הי"ב. 13. עשין קמ"ד. 14. סי' רמ"ה. 15. בכורות פ"ח סו"ס ה'. 16. ב"ק ע, א ד"ה אמטלטלין. 17. ח"א סי' תקכ"ב. 18. וכ"ה הגירסא לפנינו. 19. בתוס' שם ל"מ מידי אך כן מוכח מתוס' גיטין ס, ב ד"ה והשתא. 20. פ"א סי' א'. 21. טו, א ד"ה ורב. 22. רמ"א (סי' ש"ה ס"יג) וע"י פרי"ב (סי' רל"ד) וע"י יראים (סי' ש"ג) ותשו' רש"ל (סי' ז') ועש"ך (סקי"ט) באורך. וע"י פת"ש שם בשם תשו' יד אליהו (סרי"ט ע"ח). ובתי כהונה (סי' נ"ב). 23. ע"י ש"ך (סקי"ב) שכתב דשמע שנוהגים לפדות ביום התענית ועושים סעודה למחרת רש לחלק מההיא דרבינו ע"ש. וע"י בהג' רע"א ודגול מרכבה שציין למג"א (אור"ח סי' תקס"ח סק"י) עש"ה. וע"י נוב"י (תנינא יו"ד סי' קפ"ו) ופנים מאירות (ח"ב סי' צ"ט). 24. ע"י היטב פנים מאירות שם.

ג. בסדר פדה"ב לא' מחכמי אשכנז (נדפס במוריה שנה יא גליון יא-יב) כתב טעם שלא לפדות בלילה, משום דאיתקש בכור לקדשים, ולכן כשם שאין פדיון קדשים בלילה כך אין לפדות בכור בלילה. ועוד דבקדשים קי"ל שהלילה הולכת אחר היום שלפניה (חולין פג, א) ע"ש.

ד. בשו"ת מהרש"ם (חי"ב סי' מג) כתב טעם ע"פ דברי הירושלמי (שקלים פ"ה ה"ד) ברחב"ח דהוה מפליג מצוה בליליא ופגע ביה רבא דרוחייא א"ל לא כן אלפן רבי לא תשיג גבול רעך וכו', ראה שם. והעולה משם דכיון שצדקה מצלת ממות (כמ"ש וצדקה תציל ממות) לכן אין לעשותה בפרהסיא בלילה, שהוא זמן שליטת הרוחות. (וכ"כ המקובלים והובא בבכ"י י"ד ריש הל' צדקה). וכמ"כ י"ל לענין פדה"ב, שגם מצוה זו מצלת ממיתה לחיים כדאיתא בספר חסידים וכו' (ראה לעיל פרק א סעיף ה ובהערה שם), אין לעשותה בלילה בפרהסיא. וראה גם שו"ת התעוררות תשובה (חי"א סי' קו) שכתב ע"ד זה. (אך בס' פדיון נפש (סי' ב אות א בהגהה) פקפק על סברא זו, דאטו הה' סלעים שנותן האב הם בתורת צדקה. הא חיוב גמור הוא על האב ואף כופין אותו ע"ז, ורק שבזכות מצוה זו ניצול ממיתה וכו', ומה ענין שלא לקיים זה בלילה. וי"ל ואכ"מ).

ה. עוד טעם כתב בשו"ת מהרש"ם שם עפ"ד הריעב"ץ (הג"ל בהערה שלפ"ז) שהטעם לפדות בלילה לפי שמכת בכורות היתה בלילה. והעיר ע"ז המהרש"ם מהא דריש מס' שמחות אהא דכתיב ביום הכותי כל בכור (כיום ולא בלילה), א"ר יוחנן שהכה אותם מחצות הלילה והיתה נפשם מפרפרת בהם עד הבקר וכו' אמר הקב"ה תשמור נפשותם עד הבקר כדי שיראו בני בשואניהם, ראה שם. ולפ"ז אדרבה יש לפדות ביום שאז היה גמר הנס, וע"ד שכ' בעט"ז (א"ר ח סי' ריט) דאין לברך על הטובה עד שנגמרה במלואו, עי"ש, וכמ"כ י"ל לגבי פדה"ב. וראה גם בנפש חיה (סי' תע). וראה בזה בתשו' הג"ר אהרן לוי אב"ד רישא, הובאה בלקוטי פנחס (סי' כב), אות ח' ואילך. עוד טעמים ראה במגדל עז להריעב"ץ שם. ובס' זכירה לחיים (פלאגי, כ"ח דף ו, ג).

ועכ"פ להלכה ולמעשה, כ"כ כמה פוסקים שהמנהג שלא לפדות בלילה ואין לשנות בלא טעם וסיבה: הש"ך הג"ל. מג"א (סי' תקסח סק"י). מגדל עז הג"ל, אף שכ' טעם לפדות בלילה, מ"מ כתב דדוקא אם צריכין לכך אבל בלא זה אין לשנות המנהג. שו"ת נודע ביהודה הג"ל, שו"ת הר"א גוטמאכר הג"ל. שעת" (א"ר ח סי' תקסח סק"ח). וכ"ה במטה אפרים (סי' תקפא באלף למטה סק"ז). וכ"מ בשו"ת חת"ס (חי"ו סי' ו' בסופו). ובשו"ת מהר"ם שיק (י"ד סי' שג בתחילתו). וכ"כ בשו"ת בית שערים (י"ד סי' שפח), ובשו"ת מהרש"ם הג"ל, ובשו"ת אמרי יושר הג"ל, ובס' פדיון נפש (סי' ב אות א). וכן העיד בס' מעשה רוקח (על הרמב"ם הל' מילה פ"א ה"ח) שכ"ה מנהג אומיר לעשות הפדיון בבקר מיד ולא לאתר. ואולי יש להוכיח כן גם מדברי השו"ע (סי"א) דבחל יום ל"א בשבת לא יפדו

בתוד"ה אותו, דוק. וראה מה שפלפל בדבריו בשו"ת רבי אליהו גוטמאכר (י"ד סי' קג). ושם גם הוכיח כן מערובין (כו, א) דאמרין להדיא דפדה"ב לא הוי הזמ"ג. וכ"מ ממשנה וגמרא דמגילה (כ, א). דלא נמנה בין המצוות שמצותן ביום. ובפדיון נפש (סי' ב אות א בהגהה) הוכיח כן מקידושין (לז, ב) שאמרו להדיא והרי ת"ת ופדה"ב דמ"ע שלא הזמן גרמא הוא וכו'. ובמגדל עז (פ"ג אות ז) כתב סמך לדבר לפדות בלילה, שכן מכת בכורות (שע"י נתקדשו הבכורות) היתה בלילה, עי"ש. (וראה בזה עוד בהערה שלאח"ז).

23. ש"ך שם. ובטעם המנהג נאמרו כמה טעמים:

א. בשו"ת נודע ביהודה (תניא י"ד סי' קפז) כתב שטעם המנהג הוא כדי שימלאו לבכור כ"ט ימים וי"ב שעות ותשצ"ג חלקים. (והיינו לדעת הבי"ח והש"ך דס"ל זמן הפדיון הוא בשמלאו לבכור שיעור זה, כ"ל סעיף ב). וכ"כ בדגול מרבכה (א"ר ח סי' תקסח, על מג"א סק"י). והב"ד בהגהות רעק"א ביו"ד כאן. וראה גם שו"ת רעק"א (תניא סי' כב). וכ"כ בשו"ת הר"א גוטמאכר (י"ד סי' קג). ובשו"ת באר שמואל (סי' עג). ובשו"ת בית שערים (י"ד סי' שפח). ובשו"ת אמרי יושר (חי"ב סי' קלב). (אך יש להעיר דבגוף דברי הש"ך לא משמע כן. ובפרט להסוברים דמשהגיע ליל ל"א, לא צריכין כלל כ"ט י"ב תשצ"ג, כ"ל הערה 6, וכפי שדייק לנכון השדי חמד שם מדברי הש"ך, שהרי התיר הש"ך לפדות בליל ל"א אם למחר יש תענית, עי"ש. ומכח זה העיר השד"ח על הנוב"י, עי"ש דבריו. גם יש להעיר דאי משום דצריך להמתין עד שימלאו כ"ט י"ב תשצ"ג, הא פעמים שגם בבקר עדיין לא נתמלא שיעור זה ולא היה לו להש"ך לסתום אלא לפרש. וכבר העיר בזה בשו"ת הר"א גוטמאכר הג"ל. וכתב לבאר, משום דאי"ז שכיח שלא ימלאו עדיין (כי אם בימות הקיץ כשהלילות קצרים ונולד סמוך לשקיעה וכו') ולא גזרו בזה, וגם אין אפשרות לומר בזה זמן מוגדר וקבוע, ולא דומה למש"כ הש"ך שנתן כלל בזה בין לילה ליום. עוד יש להעיר דלפ"ז תמוה אמאי נקט הש"ך דין זה בלשון נוהגים, אחר שלדעתו כן הוא מדינא ולעיכובא).

ב. בשערי תשובה (סי' תקסח סק"ח) כתב לבאר דעת הש"ך והמג"א דנקט כוותיה מטעם אחר, דוהו משום פרסומי מילתא שע"י שעושים הפדיון ביום יש בזה פירסום טפי. (ועיקר ענין פרסום בפדה"ב, ראה להלן פרק ח סעיף ד דמשום כך נהגו לעשות פדה"ב בעשרה. וראה עוד שם סעיף לה דהסעודה שעושים הוא לפרסום המצוה). עי"ש. וראה תשו' מהר"י אסאד (י"ד סי' רסב) שמסיק שם (אחר שהעלה שמדינא יש לפדות בלילה כדי להקדים ככל האפשר), דכיון דבפדה"ב איכא פרסומי ניסא, נגד נס בכורי מצרים, לכן עדיף טפי ביום. אמנם בשד"ח הג"ל העיר דמנ"ל חיוב זה דפרסום המצוה עד שנתיר משום כך לאתר המצוה שתביבה בשעתה, עי"ש.

תשובה להתורני הרבני המופלא טוהר"ר ווסמאן גלוגא :

קפו מה שאל צפדין הבן שלו שאירע יום ל"א ביום א' דר"ה בע"ל
 אם יש לסמוך על מ"ש הב"ח בתשובה סימן קכ"ב בשאלה
 כזו להקדימו ולא לאחרו אחר ל"ג ושמעתי מ"ה מודה בכזה ומשמע דחייבי
 אף שלא כ"ע י"ב תשל"ג ומה שמחלק שם בסימן קכ"ה בין כלו כ"ט
 י"ב או לא היינו היבא שרול"ה שהפדיון יחול מיד, או כיון דהאחרונים לא
 הזכירו דבריו אפשר משום דס"ל דאין לחלק ולעולם אין מקדימין משום
 פעמים המפורשים: ואף ע"ז הוא מסופק כיון שפודין בלילה וכמ"ש הש"ך
 סימן ט"ה ס"ק י"ב אי שם לו לפדות מולאי שבת השבוע בע"ל דהא דכ'
 הש"ך שם ששעמ שמוהגין לפדות ביום התענית ולעשות סעודה בלילה היינו
 משום דבלילה שלפני התענית עדיין לא כלה החדש שהוא או למ"ד יום
 שלימות או כ"ט י"ב.. אבל בנדון דידיה הג"ל שיכול להקדים הפדיון לפני
 התענית ולעשות הסעודה עדיף עפי אף שמתחבט הב"ח סימן קכ"ב הג"ל
 נראה מדלא הזכיר לעשות כן גם ממה שכתב שם ולאחרו אחר ל"ג כו'
 נראה דלא ס"ל מהגב הג"ל שהביא הש"ך :

הנה הפדיון הבן שלו שעלה על דעתו לעשות קודם כ"ט י"ב תשל"ג
 ולהתנות שיחול כשישלים הזמן, בודאי אי אפשר. וכל הפלפול בזה
 בגמרא ובפוסקים הוא דיעבד אבל ודאי אי אפשר לבדק קודם הזמן ולכן
 יאמר ולנו עדיין לא נקטו וגם אין להבין עדיין חזקה בין קיימא ואל'
 יאל מכלל ספק נפל ואף דרוב ולדות אינם נפלים מ"מ בין שזה דבר
 שבממון אין הולכין בממון אחר הרוב ואינו מחויב ליתן לכהן ולא שייך
 וטו. וגם הב"ח בתשובה סי' קכ"ה כתב שקודם הזמן אי אפשר לבדק :
והפדיון יעשה בליל מולאי שבת כדי שיעשה הסעודה בשעת הפדיון ולא
 יתמין עד יום ל"ג, ומ"ש הש"ך בס"ק י"ב שאם חל יום ל"א
 בתענית שגם בזה שמע שפודין ביום התענית ועושה הסעודה בלילה שאחריו.
 גם זה אמת ואמנם חייבא ביה פעמא שלא ראו לעשות הפדיון בליל ל"א
 לפי שפעמים אחתי לא כלו כ"ט י"ב תשל"ג בליל ל"א כגון שטולד בסוף היום
 אבל בנדון דידיה שיום השבת כבר הוא יום ל"ג פשיטא שיעשה בליל מ"א.
 ובנף דין כ"ט י"ב תשל"ג ידע שהמג"א בסי' ס"ק ח' חולק על הב"ח
 והש"ך. דברי הד"ס :

תשובה מבן המחבר

קפח נשאלתי מאחד מחושבי קהלתנו יל"ו. ע"ד אשה שהפילה ח'
 שבועות אחר הטבילה שכל ממנה החיכה אהת ולא
 הביטה בו ולא שמה לב לרמות אם הוא שפיר או שילא וכשאר החיכה
 בתוך השמלה וממנה השמלה עם שאר כלי פשתן לכובסת נכריה וכאשר החזירה
 את השמלות ספרה להאשה מסל"ת שמלאה בתוך השמלות החיכה אהת והכירה
 בה שהוא נפל והיה בן זכר, ויהי להקופת השנה נעצרה האשה שנית
 וילדה בן. ושאל אבי הבן אם יש לסמוך על דברי הכובסת שהפילה נפל
 הפוטר את הבא אחריו מבטרה :

והוריתי שחייב לפדות את בנו הזה והוא צבור פטר רחם, דהנה
 הרמ"א ביו"ד סימן ט"ה סכ"ג בהג"ה הביא בשם מהרי"ק
 דכל שאין אבריו מרוקמים אינו פוטר את הבא אחריו ע"ס. ואם נחשוב זה
 לספק אם נאמין לדברי הכובסת ואם היה נפל שאבריו מרוקמים הוה זה
 הבן הטולד אח"כ ספק צבור ופטור מליפדות שהכהן הוא המוליד ועליו הראיה
 כמו שפסקין בש"ע יו"ד סימן ט"ה סעיף י"ג :

אך ראיתי במהרי"ק שם שורש קמ"ג שפסק באשה שהפילה שפיר ולא ראו
 אם אבריו מרוקמים אינו פוטר את הבא אחריו והוא צבור לכהן
 דמוקמינן האשה על חזקה שלא נפטר רחמה עדיין וגם הנפל הוה בחזקת
 שלא נתרקמו אבריו עדיין ע"ס. ומעשה בנדון דידן ג"כ זוקמינן האשה
 בחזקת שלא נפטר רחמה וגם החיכה בחזקת שלא נתרקם והבן הזה הוא
 בחזקת צבור לכהן וחייב האב לפדותו :

אבל ראיתי בתשובה ח"ו סימן ק"ד שחולק על מהרי"ק ומביא ראיה
 לסתור פסקו של מהרי"ק מגמרא דגדה דף כ"ט ע"א דאמר ר"י בן
 לוי עברה הנהר והפילה מביאה קרבן ונאכל דרוב נשים וכל מעליא ילדן.
 הרי דאיכא רוב גנד חזקה של מהרי"ק ואמרין שבודאי נתרקם והוה וכל
 מעליא דהא מביאה קרבן ונאכל ואיך יאכלו הכהנים חטאת עוף במליקה
 מספק אלא ודאי שאין ספק כלל ואזלינן בחר רוב נשים דילדן וכל מעליא
 ע"ס בח"ו שהאריך בזה :

ואני אומר כבודו של הגאון חכם לבי במקומו אבל הראיה שלו אין בה
 ממש לדמות פסקו של מהרי"ק ואין אני רואה שום סתירה בסוגיה
 זו דהא הגמרא פריך על הך דריב"ל ממתינתין דתן אל אינו ידוע אם וכל
 היה חשב לזכר ולנקבה ולגדה אמאי חשב לגדה כימא רוב נשים וכל מעליא
 ילדן ומשני הגמרא ממתינתין דלא הוה חזוק עברה וכי קאמר ריב"ל כשהחזוק
 עברה ע"כ דברי הגמרא ע"ס :

והנה לריכין אט לחם לב מה היא הכוונה במה דקאמר החזוק עברה.
 ואמר אני דאין לס לפרש פירוט אחר אלא שעבר עליה שלישי ימי

עיברה דהיינו שלשה חדשים שלמים והוכר עברה לכל הרואה אותה והאשה
 מרגשת בעלמה כחטוטת הולד שיש עלמות בצטנה דל"כ במאי חזוק עובר
 אם אינו ידוע עברה בלדה, דאין לפרש חזוק עברה עברה עברה עברה
 וסתה ארבעים יום אחר הטבילה דבזה עדיין לא הוה חזוק עברה ומק'
 אחד לכל הנשים שכמה פעמים מתעבב הוסת אף שאין מעוברות ולא מציע
 אי אמרינן וסתות דרבנן ודאי לא הוה חזוק עברה ע"י עכבת הוסת אלא אם
 אי אמרינן וסתות דאורייתא עכ"פ אינו טפל לשון חזוק עברה ע"י עכב
 הוסת והא ראיה דגבי ג' חדשי הבחנה פריך הגמרא במ"י יבמות דף מ'
 ע"א ותמתינן משבו והשגח ובי מלו לה שלשה חדשים נבדקה ופירש"י שם די
 מיצברא ודאי בר קמורא הוא דאי בר צמרא הוא אחתי לא הוה מינכר דלא מ'
 לה ג' חדשים. הרי מפורש דלא חסר משבו מג' חדשים ליכא למיחש עלה א'
 היא מעוברת. ואף שיש לדחוק ולומר דלענין שיהיה מבורר לאחריה ע'
 צדיקה שהיא מעוברת לזה לריך שלשה חדשים אבל האשה בעלמה יודע
 שהיא מעוברת אף קודם ג' חדשים מ"מ לשון חזוק עברה משמע שהיא
 מוחזקת לאחריה שהיא מעוברת דהיינו שכריסה בין שניה והיא הרגש
 חטוטת הולד בקרבה וכן נקט הרמב"ם בפ"י מהלכות א"ב הלכה י"ט האש
 שהחזקה מעוברת וילדה ובפרט לפי הגרסא שהיה להרב המגיד בגמ' החזק
 עברה בפניו וכו' ע"ס משמע שידועין צבירור שיש פוטר בצטנה וכבר עבר
 עליה שלשה חדשים טיכר עברה ומעמה אם נתגלד העובר כל כך ע'
 שהחזוק עברה טוב ליכא ספק אם נתרקמו אבריו דאחר שלישי ימי עיבור
 בודאי נתרקמו אבריו ולפ"י הוה ספק יש בהך נפל שנפל לנהר עד שזרי
 ריב"ל לומר דאזלינן בחר רוב נשים. והנה רש"י פירש שם ד"ה והפיל
 ואינה יודעת אם נפל אם רוח שהרי נפל למים ונראה מזה דגם על ספק
 שמא רוח הפילה אמרינן רוב נשים וכל מעליא ילדן ואין מעליא ילדן.
 לריכין אט לחם לב בצבונא דמסכת פסחים דף ק' ובגמ' פ"ט
 ובמסכת ע"ז דף מ"ב במעשה שפחתה של מסיק אחד ב' ז' ופ' ט'
 וספק הוא שמא רוח הפילה וכן פסקין להלכה עיין ברמ"ב
 עומתא מת הלכה י"א בהשגות הראש"ד שם וקשה אמאי לא
 דרוב נשים וכל מעליא ילדן ואין מפילות רוח דהא הך רוב
 כודאי כדמוכח במסכת גדה דף י"ח ע"ב דפריך הגמרא על ר"י למה
 גם הך דריב"ל צדדי הק" שלשה דעשו חכמים טודאי וע"כ ל"ל דה
 של מסיק לא חזוק עברה ורש"י ז"ל דפירש בדברי ריב"ל שמא רוח הפילה
 לא פירש כן אלא לפי הו"א דהוה ס"ל דריב"ל מייירי דלא חזוק עברה צד'
 שייך הספק שמא רוח הפילה ולא היה שם וכל מעליא ילדן וכל מעליא
 דריב"ל מייירי בחזוק עברה טוב ליכא ספק חזוק עברה עברה עברה
 הוחזק עברה ע"י הרגשת חטוטת הולד ושאר
 עובר בקרבה כ"ל. וע"כ מה שהאריך ריב"ל להך
 הוא להוליא מספיקא אחרת כדבעינן לתימר לקמן וכל
 מעשה לפי המסקנא יש לומר דאיכא דלא חזוק עברה
 שמא רוח הפילה לזה לא שייך לומר רוב נשים וכל מעליא
 מספק רוח דגם זה הוא שכיח שחפיל רוח וברא עמל וילד שקר וכל
 שקול ולפ"י גם בשפחתו של מסיק ג"כ מייירי שלא חזוק עברה ושפיר
 ספק אם רוח הפילה או וכל הפילה דרך רובא דנשים וכל מעליא ילדן אינו
 מועיל עד ספיקא שמא רוח הפילה :

